

Dr Marcin Skinder
Instytut Prawa, Administracji i Zarządzania
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Marcin Skinder

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- Magister politologii, tytuł zawodowy nadany w Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego 30 czerwca 2001 roku; tytuł pracy: *Problematyka konfliktu w Irlandii Północnej na łamach Rzeczypospolitej w latach 1995-2000*; promotor: prof. dr hab. Adam Koseski.
- Doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce – stopień nadany na mocy uchwały Rady Wydziału Nauk Politycznych Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora z dnia 30 czerwca 2007 roku; tytuł rozprawy doktorskiej: *Transformacja szkolnictwa wyższego w Polsce 1990-2005 na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego*; promotor: prof. dr hab. Adam Koseski.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

- 2001-2002 – starszy referent w Biurze Programów Europejskich i Współpracy z Zagranicą Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy,
- 2002 – aktualnie – adiunkt w Instytucie Prawa, Administracji i Zarządzania w Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Praca zawodowa poza szkołą wyższą

- brak

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Marcin Skinder, *Harmonizowanie narodowych systemów szkolnictwa wyższego państw europejskich (lata 1990-2011)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2015, (ss. 336), ISBN 978-83-8018-056-7

b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Prezentowana monografia przedstawia uwarunkowania i główne kierunki działań zmierzających do harmonizowania narodowych systemów szkolnictwa wyższego w Europie w latach 1990-2011.

We współczesnym świecie, zdominowanym przez procesy dyfuzji kulturowej i gwałtowne zmiany w wielu dziedzinach życia społecznego, przed środowiskami naukowymi stoi niezwykle trudne i odpowiedzialne zadanie wyjaśniania, czy i w jakim stopniu globalizacja oraz procesy integracyjne mogą przynieść, zrównoważony rozwój, bezpieczeństwo i poprawę warunków życia. Nowe, wciąż rosnące potrzeby, z jednej strony, oraz – z drugiej - możliwości akcelerowania rozwoju gospodarki światowej, cywilizacji i kultury na wszystkich kontynentach oznaczają konieczność podejmowania działań intensyfikujących rozwój nauki i edukacji społeczeństw. Świadomość tych zadań od dość dawna była obecna, a dziś jest coraz bardziej powszechna w środowiskach ludzi nauki. Niezbędne było jednak włączenie się do procesu przemian świata polityki i władzy, w którym zapadają decyzje rozstrzygające o kierunkach, formach i tempie rozwoju poszczególnych społeczeństw czy ugrupowań międzynarodowych. To te bowiem gremia bezpośrednio wpływają na uruchomienie odpowiednich środków z zasobów społecznych przeznaczanych na budowanie społeczeństwa wiedzy oraz systemu społeczno-ekonomicznego w optymalnym stopniu dyskontującego wiedzę, kompetencję i umiejętności obywateli.

Przedmiotem rozważań zawartych w przedkładanej pracy są dążenia do harmonizowania struktur, zasad działania i funkcjonowania narodowych systemów nauki i edukacji. Proces ten, polegający nie na unifikowaniu, lecz harmonizowaniu systemów, wydaje się być czynnikiem mogącym znacząco przyczynić się do dynamizowania postępu naukowego, technicznego, ekonomicznego, a także kulturowego.

Celem pracy jest ukazanie uwarunkowań oraz odtworzenie głównych kierunków i charakteru zabiegów zmierzających do stworzenia na obszarze Europy względnie jednolitego ustroju szkolnictwa wyższego i instytucji naukowych, który opierałby się na idei synergiczności, a zarazem świadomości, że nauka i edukacja są szczególnego typu dobrem wspólnym wszystkich narodów, bez względu na ich istniejącą, historycznie uwarunkowaną specyfikę. Podejmowanym działaniom nie towarzyszyło przekonanie o potrzebie unifikacji akademickich i naukowych systemów poszczególnych państw, a przyjmowane rozwiązania służyć miały świadomej współpracy kadry naukowo-badawczej, dydaktyków, a także studentów. To istotne zastrzeżenie, gdyż np. krytycy Procesu Bolońskiego niekiedy chętnie formułują zarzut, jakoby Proces ten miał na celu zbudowanie skonsolidowanego, wspólnego dla państw uczestniczących w nim, systemu szkolnictwa wyższego. A przecież dążenie do stworzenia Europejskiej Przestrzeni Szkolnictwa Wyższego nie oznacza chęci zbudowania europejskiego systemu scalającego w określoną całość szkoły wyższe państw europejskich i pozaeuropejskich, które przystąpiły do tego ruchu.

Przedmiot badań, których wyniki są przedstawione w rozprawie, stanowi problematyka harmonizowania szkolnictwa wyższego, bez zapędów unifikacyjnych i z konieczności centralizacyjnych i koncentracyjnych. Stosowane w rozprawie pojęcie „harmonizacja” rozumiane jest jako kategoria opisująca regularnie przebiegające procesy społeczno-

polityczne, organizacyjno-prawne, a nawet ze sfery tzw. soft instytucjonalizacji, mające na celu wielostronną współpracę europejskich uczelni oraz środowisk akademickich. Istotne są tu również cele całkiem praktyczne dotyczące np. uznawania wykształcenia, kwalifikacji, dyplomów czy zaliczania okresów studiów odbywanych w różnych państwach, co staje się w coraz szerszym zakresie często występującym zjawiskiem. Analiza procesów tak rozumianej „harmonizacji” obejmuje również ukazywanie ich uwarunkowań, funkcji, sposobów realizacji, celów, przebiegu, wreszcie konfrontowanie założeń i osiągniętych efektów wdrożeniowych. W naukach o polityce przyjmuje się na ogół, że przedmiotem polityki jest aktywność społeczeństwa i różnych struktur organizacyjnych oscylująca wokół fenomenu władzy, jej sprawowania i dążenia do osiągnięcia zamierzonych celów. Głębsza analiza stosunków władzy i ogółu zabiegów polegających na organizowaniu życia zbiorowego i kierowaniu nim dowodzi, że polityka jest działalnością wielopostaciową, niejednorodną, a ważne decyzje polityczne mogą być podejmowane nie tylko w państwowych czy samorządowych ośrodkach władzy publicznej, lecz także na poziomie np. organizacji edukacyjnych i zawodowych, grup interesów biznesowych bądź artykułujących potrzeby i interesy środowisk lokalnych. Internacjonalizacja współczesnych stosunków społecznych prowadzi do podejmowania przez rozmaite podmioty akcji na arenie międzynarodowej, które z biegiem czasu przybierają formy coraz bardziej trwałych relacji wykazujących bardzo często naturalną tendencję do miękkiej instytucjonalizacji. Rzecz jasna, że moc podmiotowości politycznej pozapaństwowych struktur jest zawsze pochodną władzy państwa, choć w dobie globalizacji i kontynentalnych integracji nawet suwerenność państwa nie może być sprowadzana do jej rozumienia z pierwszej połowy wieku XX. Ruch boloński nie był i nie jest skoordynowanym dążeniem jego uczestników do stworzenia struktury ponadnarodowej, o czym zdają się niekiedy zapominać jego krytycy.

Celem teoretyczno-poznawczym pracy jest analiza procesów przekształceń narodowych systemów szkolnictwa wyższego uczestników Procesu Bolońskiego oraz podejmowanych od końca lat siedemdziesiątych prób harmonizowania struktur tych systemów, zasad ich działania (łagodna konwergencja) oraz kształtowania ich wzajemnej kompatybilności umożliwiającej np. uznawanie studiów odbywanych w różnych państwach, uznawanie równoważności dyplomów, kwalifikacji i kompetencji absolwentów studiów wyższych. Działania na rzecz harmonizowania szkolnictwa wyższego były i pozostają odpowiedzią na procesy, jakie zachodzą w szkolnictwie wyższym w Europie. Procesy te mają oczywiste, realne odniesienia do globalizacji, a zwłaszcza zjawisk i procesów zachodzących w przestrzeni ukazującej poziom i szanse umacniania tendencji integracyjnych Europy. W tym zakresie szkolnictwo wyższe i środowiska akademickie mogą odgrywać rolę aktywnych uczestników dokonujących się zmian i przewartościowań.

Cel praktyczno-wdrożeniowy spełnia wskazanie zbioru dobrych praktyk umożliwiających zdynamizowanie w Europie efektów harmonizowania, ze szczególnym uwzględnieniem propozycji dla Polski. Punktem wyjścia przedstawionych rozważań była refleksja, że w Europie podejmowane są niewystarczające działania instytucji szkolnictwa wyższego w zakresie jego harmonizowania, co harmonizację tę opóźnia i może w pewnym stopniu

wpływać na dynamikę procesów integracji i globalizacji. Stąd wynika konkluzja, iż we wszystkich krajach Europy należy podjąć odpowiednie działania naprawcze, uwzględniając realny stan i możliwości unowocześniania procesów społeczno-edukacyjnych.

Główny problem badawczy rozważań zawartych w rozprawie dotyczy przebiegu procesu harmonizowania szkolnictwa wyższego, ujmowany jest w ramach procesów integracyjnych i globalizacyjnych, w wybranych państwach europejskich. Problematyka działań podejmowanych w różnych środowiskach i przez różne instytucje, zmierzających do zbliżania, współpracy, a w perspektywie harmonizacji systemów nauki i szkolnictwa wyższego państw europejskich, nie była dotąd przedmiotem bardziej wnikliwych obserwacji i analiz zarówno w polskiej, jak i w europejskiej literaturze naukowej. Podjęte w monografii rozważania miały być próbą odpowiedzi na szczegółowe pytania badawcze: 1) jakie są problemy szkolnictwa wyższego i uwarunkowania w perspektywie procesów integrujących i globalizujących?, 2) jakie są problemy i uwarunkowania harmonizowania krajowych systemów szkolnictwa wyższego w Europie?, 3) w jakich płaszczyznach można harmonizować szkolnictwo wyższe i jakie przynosi to efekty?, 4) jakie są problemy i propozycje działań w zakresie procesów harmonizujących na rzecz efektywniejszego budowania europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego?, 5) jakie jest miejsce Procesu Bolońskiego, *Atomium Culture* i innych platform wielostronnego współdziałania oraz procesów społeczno-edukacyjnych w harmonizowaniu krajowych systemów szkolnictwa wyższego?, 6) jaki jest zakres działań i jakie istnieją bariery infrastruktury instytucjonalno-prawnej harmonizowania szkolnictwa wyższego w Europie?, 7) jaki jest charakter, kierunek, zaawansowanie i perspektywy zainicjowanych już i przewidywanych reform w (wybranych) krajach europejskich i jakie przynosi to skutki w procesie harmonizacji?, 8) jakie są perspektywy dalszych zmian szkół wyższych w oparciu o procesy harmonizujące, globalizacyjne i integrujące Europę?

W rozprawie wykorzystano informacje przedstawione w publikacjach poświęconych poszczególnym problemom harmonizowania szkolnictwa wyższego, głównie w raportach instytucji zajmujących się badaniem szkolnictwa wyższego (Komisji Europejskiej, Rady Europy, UNESCO-CEPES, EUA, ESU, EURASHE, ENQA, Education International and BUSINESSEUROPE, OECD, Eurydyce), w tym krajowych ośrodków akademickich i badawczych. Jako podstawę przeprowadzonych badań przyjęto fundamentalne założenie metodologii nauk, że wiedza naukowa jest obiektywna, sprawdzalna i powinna być wyrażana we właściwym języku, a odpowiednio dobrane metody przyczyniają się do osiągnięcia najlepszych efektów badawczych. Dlatego korzystano przede wszystkim z metody systemowej, która jest ważną orientacją teoretyczną i metodologiczną w politologii. Analiza źródeł prawnych oraz analiza licznych, różnego rodzaju dokumentów narodowych organów i instytucji szkolnictwa wyższego oraz dokumentów powstających w toku działań integracyjnych i harmonizujących była podstawą opisu i wyjaśniania badanych zjawisk i procesów.

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów, poprzedzonych *Wprowadzeniem* i zakończonych *Uwagami końcowymi*.

Rozdział pierwszy (*Wiedza i edukacja a rozwój cywilizacyjno-kulturowy współczesnego społeczeństwa*) ukazuje najszerszy kontekst, w jakim prowadzono analizę działań na rzecz harmonizowania narodowych systemów szkolnictwa wyższego. Odwołano się do teorii naukowej wiedzy i badań Karla Poppera, które pomagają ukazywać realne mechanizmy funkcjonowania wiedzy jako instrumentu naprawczego problemów edukacyjno-społecznych, a także koncepcji myśli neoliberalnej i socjaldemokratycznej, mogących stanowić podbudowę intelektualną i doktrynalną działań na rzecz harmonizowania szkolnictwa wyższego w Europie, przyciągającej do tych przedsięwzięć także państwa pozaeuropejskie. Analiza tych działań prowadzi do wskazania przede wszystkim na relacje między rządami a podmiotami gospodarczymi oraz między organizacjami, instytucjami a społeczeństwem obywatelskim. Zaprezentowano tu również założenia społecznej nauki Kościoła katolickiego i przedstawicieli jego doktryny dotyczące edukacji i kształcenia.

W rozdziale drugim zatytułowanym *Procesy globalizacji i integracji a problemy szkolnictwa wyższego* przedstawiono wpływ globalizacji i integracji na szkolnictwo wyższe. W warunkach globalizacji i integracji naturalnym kierunkiem reformowania szkolnictwa wyższego było podejmowanie prób jego ujednolicania do pewnego stopnia, standaryzowania i harmonizowania. Jednakże procesy globalizacyjne mogą zagrażać kulturowej tożsamości i przynależności, co zauważono dość wcześnie. Wniosek tych konstatacji prowadził do stwierdzenia, że edukacja na poziomie wyższym powinna pomóc w przezwyciężaniu tego rodzaju negatywnych skutków. W toku analizy odniesiono się do instrumentów globalizacji, które mogły stanowić, w zamyśle części polityków, remedium na niwelowanie różnic w infrastrukturze edukacyjnej i poziomie nauczania wynikających ze znacznych rozpiętości stanu gospodarki i jej efektywności. Wskazano możliwości oraz dotychczasowe rezultaty wysiłków na rzecz dorównywania krajom wysoko rozwiniętym przez zacofane gospodarki rynkowe oraz rozwiązania systemowe i strategie sprzyjające takiej ekonomicznej kompensacji. W kontekście procesów integracji europejskiej ukazano strategiczne zadania szkolnictwa wyższego w każdym kraju Europy, które wynikają ze zbieżnych celów priorytetowych europejskich systemów edukacyjnych obejmujących zatrudnialność absolwentów, wspólne dyplomy, równość dostępu do szkół, mobilność i współodpłatność za studia. Omówiono pozytywne efekty dla szkolnictwa wyższego wynikające z integracji europejskiej: poprawę wskaźników wykształcenia społeczeństw, możliwość szybkiego nadrobienia opóźnień, prawo do kształcenia w państwach członkowskich UE na zasadach niedyskryminacyjnych, możliwość uczestnictwa we wspólnotowych programach edukacyjnych, podnoszenie jakości kształcenia, uznawalność dyplomów szkół wyższych, zwiększenie szans na zatrudnienie absolwentów, możliwość korzystania z nowoczesnej infrastruktury badawczej innych państw, lepszy dostęp do finansowania prac badawczo-rozwojowych, dostęp do najnowocześniejszych technologii i infrastruktury badawczej innych państw.

Rozdział trzeci (*Infrastruktura instytucjonalno-prawna harmonizowania szkolnictwa wyższego w Europie*) zawiera analizę zagadnień dotyczących infrastruktury instytucjonalno-prawnej procesów harmonizowania szkolnictwa wyższego w Europie, w szczególności

związanych z przedsięwzięciami Procesu Bolońskiego, Procesu Kopenhaskiego i *Atomium Culture*. Priorytetowymi celami tych międzyrządowych i ponadnarodowych projektów jest przekształcanie szkolnictwa wyższego w Europie i innych regionach świata w celu stworzenia wspólnych rozwiązań sprzyjających jak najlepszej jakości kształcenia poprzez: rozwój mobilności, międzynarodową porównywalność i jakość, redukcję różnic występujących w europejskich systemach kształcenia i szkolenia zawodowego, a także intensyfikację transferu wiedzy i rozpowszechniania wyników badań. Warto podkreślić, że za ważny etap harmonizowania przyjęto transmisję i rozpowszechnianie wyników za pośrednictwem dostępnych powszechnie mediów. Omówiono także działalność narodowych, międzynarodowych i ponadnarodowych instytucji harmonizujących europejskie szkolnictwo wyższe. Najważniejszym elementem reorganizacji systemu są właściwie skonstruowane ramy prawne i odpowiednio przygotowane instytucje zarówno narodowe, jak i ponadnarodowe, których działanie może wpłynąć na skuteczność harmonizowania całego systemu szkolnictwa wyższego. Instytucje narodowe reprezentowane są przez ministerstwa właściwe ds. szkolnictwa wyższego, uniwersytety i innego typu szkoły wyższe oraz organizacje działające w środowisku akademickim poszczególnych krajów. W procesy harmonizowania włączają się instytucje i organizacje pełniące instytucjonalny nadzór nad jakością kształcenia, w tym instytucje akredytacyjne lub wspomagające uznawanie okresów studiów oraz równoważności dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni i uzyskanych tytułów, a także podmioty rozstrzygające o uznawalności wykształcenia i wymiany międzynarodowej, które przygotowują projekty umów dotyczących stopni naukowych, dyplomów studiów. Wśród instytucji ponadnarodowych, na poziomie kontynentalnym szczególną rolę w transformowaniu systemów szkolnictwa wyższego pełnią Komisja Europejska UE, Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), Stowarzyszenie Europejskich Uniwersytetów (European University Association, EUA) oraz Sieć Europejskiej Akredytacji (European Network for Quality Assurance, ENQA). Komisja Europejska reprezentuje wspólne interesy Unii i przedstawia wnioski dotyczące nowych przepisów Parlamentowi Europejskiemu i Radzie Unii Europejskiej, czuwa też nad właściwym przestrzeganiem prawa UE przez państwa członkowskie. OECD publikuje raporty dotyczące stanu szkolnictwa wyższego i proponuje reformy, monitorując następnie ich wdrażanie. Rada Stowarzyszenia Europejskich Uniwersytetów integruje poszczególne jednostki z różnych systemów szkolnictwa i sprzyja harmonizowaniu. Działania ENQA dotyczą z kolei reformowania i koordynowania przedsięwzięć na rzecz zapewniania jakości kształcenia.

Czwarty rozdział pod tytułem *Transformacja szkolnictwa wyższego w Europie - ku modelowi zharmonizowanej architektury* poświęcono omówieniu działań na rzecz harmonizowania szkolnictwa wyższego i osiągniętych rezultatów w wybranych państwach europejskich. W pięciu podrozdziałach przedstawiono efekty transformacji szkolnictwa wyższego w krajach Europy Zachodniej, Wschodniej, Południowej, Północnej oraz państwach obszaru poradzieckiego. Wybrano spośród nich te, w których instytucje odpowiedzialne za szkolnictwo wyższe opublikowały i udostępniły ujednolicone materiały źródłowe (przyjęte przez instytucje zajmujące się gromadzeniem danych z tego sektora). W ramach Europy

Zachodniej dotyczy to państw, które zapoczątkowały Proces Boloński: Włoch, Francji, Wielkiej Brytanii, Niemiec, a także Austrii, Belgii, Holandii, Irlandii i Luksemburga. Spośród państw Europy Wschodniej omówiono działania Estonii, Czech, Litwy, Łotwy, Polski, Słowacji i Węgier oraz Bułgarii i Rumunii. Jako uzupełnienie przedstawiono też charakterystykę i problemy reformowania szkolnictwa wyższego Białorusi, Mołdawii, Rosji, Słowenii i Ukrainy, których ministrowie nie w pełni włączyli się w harmonizowanie, a postęp tego procesu jest tam niewystarczający lub nie przyniósł on jeszcze spodziewanych efektów. W opracowaniu uwzględniono również kraje z obszaru półwyspów Iberyjskiego, Apenińskiego i Bałkańskiego: Albanie, Bośni i Hercegowinę, Bułgarię, Chorwację, Cypr, Grecję, Czarnogórę, Kosowo, Macedonię, Rumunię, Serbię i Turcję, a także najmniejsze państwa południowoeuropejskie: Andorę, San Marino, Watykan, Monako, San Marino i Szwajcarię.

Korzystając z umiejętności zdobytych w czasie przewodu doktorskiego, w zakresie Procesu Bolońskiego, przeanalizowałem jego założenia, przebieg, organizację i wdrażanie. Zaprezentowałem go jako przykład integracji (harmonizowania) europejskiej w sferze organizacji szkół wyższych i nauki, który został zapoczątkowany Deklaracją Bolońską z 19 czerwca 1999 r., a jego główną ideą było wspólne kreowanie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. W odniesieniu do Procesu Bolońskiego sformułowałem szereg wniosków dotyczących zjawisk europejskich, krajowych i lokalnych (w tym w szkołach wyższych województwa kujawsko-pomorskiego, gdzie gromadziłem materiał empiryczny). Wskazałem, na jakim etapie znajduje się harmonizowanie szkolnictwa wyższego i dokąd zmierzają jej inicjatorzy. Przetłumaczyłem też główne konkluzje z Konferencji w Leuven/Louvain-la-Neuve. Udowodniłem, że brakuje pełnej integracji wszystkich uczelni biorących udział w Procesie Bolońskim. O ile większość niemieckich i angielskich jednostek może stanowić wzór dla idei harmonizowania, o tyle pozostałe państwa nie podejmują zbyt intensywnych działań probolońskich. Wskazałem też najbardziej prawdopodobne scenariusze rozwoju harmonizowania europejskiego szkolnictwa oraz formuły realizacji Procesu Bolońskiego w polskim szkolnictwie wyższym, które wynikały głównie z sukcesywnego wdrażania stopniowości studiów i ECTS, promocji mobilności oraz jakości w kształceniu. Podkreślałem również, że w Polsce niektóre uczelnie mają trudności z prawidłowym wdrażaniem ECTS i pomimo powszechnego obowiązku stosowania tego systemu wciąż utrzymywały tradycyjne, semestralne zaliczanie poszczególnych przedmiotów i nie podejmowały wystarczających działań służących akumulacji punktów. Stosowanie się do tej zasady spowodowałoby uelastycznienie studiów, gdyż studenci mogliby swobodnie wybierać przedmioty, które faktycznie ich interesują lub wydają się najbardziej przydatne do pracy zawodowej.

Tym zagadnieniom poświęciłem publikację zwartą stanowiącą zmienioną wersję rozprawy doktorskiej: M. Skinder, *Proces Boloński. Projekt społeczno-edukacyjny w latach 1999-2010*, Wydawnictwo Edukacyjne Wers, Bydgoszcz 2010, (ss. 146), ISSN 978-83-927157-3-3.

Podjąłem się też wskazania kujawsko-pomorskich uczelni, w których podejmowany jest szeroki zakres działań związanych z instytucjonalną realizacją Procesu Bolońskiego. Ocenilem pozytywnie działalność tych szkół wyższych w sferze formalnej i organizacyjnej. Natomiast sfera podmiotowa wymagała podjęcia szerzej zakrojonych działań. Dowiodłem, że każda z badanych przeze mnie uczelni ma sporo możliwości w zakresie promocji Procesu Bolońskiego. Wśród nich można wymienić działalność Biur Karier istniejących we wszystkich badanych uczelniach. Mogłyby one na przykład rozpowszechniać informacje w zakresie mobilności, które niesie ze sobą system ECTS. Inne jednostki administracyjne powinny wykorzystywać do tego celu Dni Otwarte i Dni Nauki. Dają one szansę spotkań z naukowcami o międzynarodowej sławie, którzy mogliby stać się swoistym nośnikiem informacji o korzyściach płynących ze współpracy międzynarodowej. Wskazałem, że dotychczasowe działania części szkół wyższych województwa nie są wystarczające. Studenci nie dostrzegają

także żadnych działań promocyjnych w mediach (zarówno w radiu, jak i w telewizji), będących obecnie najefektywniejszym nośnikiem reklamy. Mogły by one znacząco wpłynąć na poziom wiedzy z tematyki bolońskiej zarówno studentów, jak i reszty uczestników środowiska akademickiego. Można też te wyniki uogólnić i odnieść do większości szkół wyższych Polski.

Poświęciłem tym zagadnieniom publikację ciągłą: M. Skinder, *Realizacja postulatów Procesu Bolońskiego w publicznych i niepublicznych szkołach wyższych województwa kujawsko-pomorskiego*, Nauka i Szkolnictwo Wyższe 2/30/2007, Uniwersytet Warszawski, s. 75-85, ISSN 1231-02-98.

Przeprowadziłem analizę aktywności uczelni województwa kujawsko-pomorskiego - zarówno sektora publicznego, jak i niepublicznego - pod względem działań podejmowanych w celu usuwania barier uniemożliwiających równy dostęp studentów niepełnosprawnych i pochodzących z odległych terenów pozamiejskich do uzyskania wyższego wykształcenia w kontekście realizacji postanowień Procesu Bolońskiego dotyczących dostępności, równości szans, masowości studiów i wsparcia socjalnego dla studentów. Pozytywnie oceniłem realizowane przez uczelnie obu sektorów działania obejmujące pomoc socjalno-bytową, materialną i dydaktyczną, wspierające uboższych i niepełnosprawnych studentów w procesie kształcenia. Pokreśliłem, że większość szkół wyższych proponuje swoim studentom pakiet stypendiów socjalnych, naukowych, sportowych, żywieniowych i mieszkaniowych. Szkoły wyższe wspierają również społeczny wymiar Procesu Bolońskiego, obejmujący indywidualizację toku studiów oraz zmiany infrastruktury. Wskazałem kwestie, które mogłyby zwiększyć dostępność młodzieży do studiowania, związane przede wszystkim z bezpośrednimi akcjami promocyjnymi przeprowadzanymi przez szkoły wyższe, a także działaniami marketingowymi w małych miejscowościach. Zasygnalizowałem niezbędną zainicjowanie działań zbliżających mniej uprzywilejowane grupy społeczeństwa do idei inwestowania w siebie i zdobywania wyższego wykształcenia. Wskazałem, że środowisko akademickie obydwu sektorów powinno tworzyć zespoły badające problemy rozwoju i transformacji szkolnictwa wyższego. Dobrą praktyką byłoby rozpowszechnienie patronatu szkół wyższych nad instytucjami oświatowymi w małych miejscowościach.

Poświęciłem tym zagadnieniom rozdział w publikacji zwartej: M. Skinder, *Proces Boloński a wykluczenie społeczne. Usuwanie barier w dostępie do szkolnictwa wyższego na przykładzie szkół wyższych województwa kujawsko-pomorskiego*, [w:] Krystyna Marzec-Holka, Anna Rutkowska, Magdalena Joachimowska (red.), *Praca socjalna i polityka społeczna. Obszary współdziałania wobec wykluczenia społecznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008, s. 110-122, ISBN 978-83-7096-665-2.

W toku swoich badań dokonałem analizy realizacji założeń Procesu Bolońskiego w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, dotyczących zapewnienia jakości

kształcenia, wielostopniowości studiów, promocji mobilności, wprowadzenia systemu punktów kredytowych, uznawalności dyplomów, stopni i tytułów. Problemy te ujmowałem w kontekście harmonizowania szkolnictwa wyższego. Oceniałem pozytywnie wszystkie podjęte przez uczelnię działania, szczególnie związane z promowaniem i realizacją współpracy z przemysłem. Zaprezentowałem jednak możliwości ich poszerzenia poprzez włączenie studentów do procesu reformowania uczelni. W tym celu nieodzowne jest przekazanie studentom niezbędnej wiedzy na temat Procesu Bolońskiego, która – jak wykazały wyniki przeprowadzonych przez mnie badań – nie była wystarczająca. Ten stan rzeczy z dużym prawdopodobieństwem dotyczy większości polskich szkół wyższych. Przedstawiłem propozycje działań usprawniających, obejmujących organizowanie seminariów, spotkań i konferencji poświęconych Procesowi Bolońskiemu (np. w ramach Dni Nauki, z ekspertami bolońskimi). Uczelnie jednak powinny otrzymać na ten cel większe środki finansowe z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Niezbędne jest także wprowadzenie modyfikacji obowiązujących regulacji prawnych. Dotyczyć one powinny braków w alternatywnych formach kształcenia, mobilności oraz współdziałania uczelni i studentów. Jeżeli proponowana zmiana nie zostanie dokonana, to nie nastąpi pełna harmonizacja szkolnictwa wyższego.

Poświęciłem tym kwestiom publikację ciągłą: E. Krause, M. Skinder, *Realizacja procesu bolońskiego w perspektywie paneuropejskiej harmonizacji szkolnictwa wyższego na przykładzie UMK*, Roczniki Naukowe WSB nr 7, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Toruń 2009, s. 379-395, ISSN 1643-8175.

Przeanalizowałem zmiany na poziomie wyższym szkolnictwa w wymiarze ponad-europejskim, wynikające z najbardziej aktualnych reform przeprowadzanych w otoczeniu akademickim państw uczestniczących w Procesie Bolońskim. Przedstawiłem działania europejskich ministrów szkolnictwa wyższego w zakresie wdrażania reform bolońskich umożliwiających studentom i absolwentom swobodne poruszanie się w obrębie EOSW, łącznie z uznawalnością ich kwalifikacji i okresów studiów, zapewnianie wysokiej jakości kształcenia, zwiększanie szans absolwentów na rynku pracy. Wskazałem, na jakim etapie znajdują się procesy harmonizowania oraz przedstawiłem perspektywiczne działania na kolejne lata. Odniosłem się do realizacji założeń Procesu Bolońskiego w sformułowanych konkluzjach dotyczących szkolnictwa wyższego państw europejskich. Podkreśliłem, że najbardziej aktualne problemy nauki i szkolnictwa są uwzględniane w reformach bolońskich, których rezultatem są postępy w porządku prawnym i organizacyjnym. Ministrowie szkolnictwa wyższego muszą jednak w większym stopniu reagować na potrzeby gospodarcze (bezrobocie), społeczne (marginalizacja młodzieży) i demograficzne (nowe wzorce migracji, ekstremizm). Niwelowaniu tych problemów może sprzyjać zwiększanie mobilności otoczenia akademickiego i szybki rozwój technologiczny powodowany innowacyjnymi pomysłami absolwentów. Wskazałem, że w dotychczasowej działalności harmonizującej brakuje uaktywnienia studentów jako pełnoprawnych członków społeczności akademickiej,

w niewystarczającym stopniu podejmuje się kontakty innych zainteresowanych stron w konstruowaniu programów kształcenia i zapewnienia jakości. Warto włączyć przedstawicieli pracodawców do tworzenia programów akademickich, ale i prowadzenia zajęć, co poprawiłoby także zatrudnialność absolwentów poprzez wyposażenie ich w niezbędne kompetencje do wejścia na rynek pracy.

Poświęciłem tym zagadnieniom rozdział w publikacji zwartej: M. Skinder, *Proces Boloński i jego dalsze perspektywy rozwojowe jako koncept systemowego harmonizowania oraz tworzenia zasadniczego porządku prawnego w szkolnictwie wyższym*, [w:] E. Kotecka, J. Łuczak (red.), *Współczesne wyzwania prawa publicznego*, Łódź 2015, s. 27-40, ISBN 978-83-940641-1-2.

Uniwersytety spełniają istotną rolę w poszukiwaniu nowych rozwiązań determinujących rozwój kulturowy społeczeństwa. Zgodnie z zapisami Wielkiej Karty Uniwersytetów Europejskich, powinny dążyć do tego, aby być postrzegane jako instytucje szerzące kulturę. Fundamentalnym zadaniem uniwersytetu jest poszukiwanie prawdy, przekazywanie jej oraz wychowywanie w szacunku dla niej. Realizacja tych celów uzależniona jest przede wszystkim od wolności i autonomii badawczej. Jedynie wówczas środowisko uczonych i uczących się ma szansę kultywować wypracowane przez lata wzorce ludzi nauki oraz pomnażać kulturę duchową i materialną. Wskazałem jednak, że współcześnie w kontekście wyzwań związanych z globalizacją, integracją europejską i transformacją powątpiewa się w możliwości realizacji funkcji kulturotwórczej przez uniwersytety. Podkreśliłem natomiast, że uniwersytety są instytucjami gromadzącymi i przekazującymi dobra kultury następnym pokoleniom dzięki działającym w ich strukturach muzeom i bibliotekom, historycznym obiektom, tradycyjnym strojom akademickim i pieśni *Gaudeamus igitur*. Inną formą jest organizowanie przez uczelnie i umożliwienie studentom uczestnictwa w życiu akademickim i uroczystościach związanych z tradycjami uniwersyteckimi (np. inauguracja roku akademickiego, święta uczelni, juwenalia), a także przekazanie dorobku kultury przez dyskurs akademicki podczas prowadzonych zajęć. Uczelnie prowadzą również badania naukowe na rzecz kultury oraz organizują spotkania z ludźmi kultury, festiwale naukowe i kulturalne, koncerty, wystawy, konferencje naukowe i sympozja. Tworzą również własne zespoły, chóry, grupy teatralne. Konkludowałem, że studenci i pracownicy naukowcy powinni tworzyć społeczność akademicką pielęgnującą tradycje, obyczaje, wartości i kulturę, bowiem we współczesnym świecie opartym na komercjalizacji, pragmatyzacji i instrumentalizacji wszelkich dziedzin życia to właśnie uniwersytet powinien być ostoją wartości narodowych i humanistycznych.

Poświęciłem tym zagadnieniom rozdział w publikacji zwartej: W. Szymborski, M. Skinder, *Kulturotwórcza rola uniwersytetu*, [w:] L. Nowakowska, Z. Zgoda (red.), *Człowiek współczesny - jego religia i kultura*, Wydawnictwa Uczelniane Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego, Bydgoszcz 2010, s. 139-159, ISBN 978-83-61314-85-1.

Dokonałem analizy wyników międzynarodowych badań dotyczących jakości doradztwa naukowego, komercjalizacji i produktywności badań, wielozadaniowości i technologii cyfrowych w biznesowym szkolnictwie wyższym. Podkreśliłem, że szkolnictwo wyższe nastawione na kształcenie zawodowe w zakresie biznesu determinuje przygotowanie kadry zarządzającej europejską i światową gospodarką. Na podstawie konkluzji przywołanych badań wskazałem problemy związane z niewystarczającą realizacją działań w tym segmencie kształcenia. Pozytywnie oceniłem jakość doradztwa z ewentualną potrzebą rozszerzenia tej formy działalności prostudenckiej, zwiększając liczbę spotkań z doradcami w formie konsultacji indywidualnych. W zakresie komercjalizacji badań zbyt mała liczba publikacji tematycznych, przedstawiających procedury badawcze, nie sprzyja powstawaniu najlepszych praktyk dla naukowców. W odniesieniu do wielozadaniowości dobrą praktyką w uniwersytetach byłoby podjęcie prób ograniczenia używania technologii cyfrowych, przynajmniej na wykładach, gdyż skutkuje to mniej aktywnym przyswajaniem wiedzy przez studentów. Kadra zarządzająca zarówno europejskich, jak i polskich przedsiębiorstw i firm szkoleniowych jest bardzo zainteresowana stosowaniem nowoczesnych technologii w kształceniu. Jednakże zbyt rzadko publikuje się wyniki badań o realnym wpływie technologii na pożądane cele kształcenia. W świetle znaczących zmian biznesu i technologii środowiska akademickie nie zajęły się też redefinicją siatki pojęciowej terminów edukacyjnych, ekonomicznych i społecznych osadzonych w realiach poprzednich dekad. Zaimplementowanie i rozszerzenie tych działań w polskich szkołach wyższych o profilu biznesowym wpłynęłoby pozytywnie na poziom wykształcenia ich absolwentów i przygotowanie kadr zarządzających.

Poświęciłem tym zagadnieniom rozdział w publikacji zwartej: M. Skinder, *Wybrane międzynarodowe analizy w zakresie jakości doradztwa naukowego, komercjalizacji badań, wielozadaniowości i technologii cyfrowych w szkolnictwie wyższym nastawionym na kształcenie biznesowe*, [w:] M. Skinder (red.), *Problemy polityczne i prawne międzynarodowej nauki i szkolnictwa wyższego*, Wydawnictwo Mass, Bydgoszcz 2013, s. 17-26, ISBN 978-83-930796-3-6.

Przeanalizowałem działania Europejskiej Unii Studentów (*European Student Union – ESU*), największej instytucji zrzeszającej studentów z Europy, zmierzające do jak najpełniejszego uwzględniania w procesach harmonizacji szkolnictwa wyższego potrzeb i oczekiwań studentów. Krajowe samorządy studenckie mogą tworzyć rozbudowany i zorganizowany samorząd na poziomie europejskim, pod warunkiem usankcjonowania jego funkcjonowania pod względem prawnym. Odniesienia prawne w zakresie udziału studentów w harmonizacji znalazły się w Deklaracji Bolońskiej (19 czerwca 1999), Konwencji z Salamanki (7-10 czerwca 1994) i komunikatach ministrów szkolnictwa wyższego (1999-2013). ESU aktywnie uczestniczy w reformowaniu kształcenia na poziomie wyższym. Współpracuje ze wszystkimi kluczowymi organami decyzyjnymi (Komisjami Unii Europejskiej, Radą Europy, UNESCO). Wskazałem jednak, że w opinii ESU nadal istnieją problemy, które wymagają

dalszych rozwiązań. Podkreśliłem, że konieczne jest właściwe i dokładne wdrażanie ECTS w poszczególnych krajach, reformy powinny bardziej uwzględniać efekty uczenia się jako podstawę do prawidłowej alokacji punktów ECTS. Instytucje i rządy krajowe powinny zobowiązać się do wypełniania celów politycznych określonych w ramach Procesu Bolońskiego, w tym usuwania przeszkód w mobilności, zapewnienia ułatwień w wyjazdach. Potrzebna jest odpowiednia regulacja systemu stypendiów i pożyczek. Należy zwrócić większą uwagę na bariery architektoniczne, braki ilościowe i jakościowe mieszkań studenckich oraz niewystarczające wsparcie socjalne. Niezbędne są większe inwestycje publiczne w zakresie finansowania szkolnictwa wyższego, w strategiach wszystkich państw EOSW powinno znaleźć się zapewnienie o przeznaczeniu 2% PKB na szkolnictwo wyższe. Można też zdobywać dodatkowe środki finansowe z sektora prywatnego. Wskazałem, że w zakresie *lifelong learning* konieczne jest dostosowanie pierwotnego wykształcenia do zmian na rynku pracy w formie elektronicznej, z prowadzącymi mającymi kwalifikacje pedagogiczne. Warto stworzyć bazę danych, dzięki której niefunkcjonalne elementy będzie można eliminować. Rządcy powinni zobowiązać się do zapewnienia dostępu, pełnego uczestnictwa i ukończenia procesu kształcenia dla środowisk wykluczonych społecznie, niepełnosprawnych i nisko uposażonych. Potrzebne jest też pełne zrozumienie wszystkich państw sygnatariuszy EOSW, że muszą połączyć wcześniejsze osiągnięcia z lat 1999-2010 z efektami kształcenia i przejrzystymi ramami kwalifikacyjnymi, aby umożliwić studentom lepszy i przede wszystkim świadomy wybór ścieżki studiów. Prace wdrożeniowe wokół ram kwalifikacyjnych powinny obejmować również studentów.

Poświęciłem tym zagadnieniom rozdział w publikacji zwartej: M. Skinder, *Harmonizowanie szkolnictwa wyższego a European Student Union jako przykład działalności samorządu funkcjonalnego*, [w:] Z. Bukowski i S. Kamosiński (red.), *Przeszłość i teraźniejszość samorządu terytorialnego w Europie Środkowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2013, s. 122-142, ISBN 978-83-7096-938-7

Przeanalizowałem bariery utrudniające międzynarodową mobilność studentów w kontekście problemów gospodarstw domowych związanych z kwestią mieszkalnictwa. Problemy dotyczą przede wszystkim stanu ilościowego mieszkań, ale także jakościowego (np. brak bieżącej ciepłej wody) oraz braku kompleksowych rozwiązań ze strony organów władzy. Mieszkania, zwłaszcza w dużych aglomeracjach, są drogie, a obsługa kredytów kosztowna, co zwiększa zadłużenie. Duże obciążenie finansowe, szczególnie dla gospodarstw domowych utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych, rodzin niepełnych i wielodzietnych, stanowią koszty obejmujące opłaty stałe – czynsz, opłaty za gaz i energię elektryczną. Wskazałem, że polityka mieszkaniowa rządu powinna uwzględniać wspomaganie ludności w pozyskiwaniu mieszkania, np. w formie przyjaznych systemów długookresowego kredytowania i oszczędzania na te cele. W zakresie interwencjonizmu państwa powinny zostać uaktywnione priorytety rozwoju budownictwa mieszkań na wynajem i sprawnego dofinansowywania ich wynajmu dla potrzebujących. Podkreśliłem, że problemy finansowe

związane z mieszkalnictwem dotyczą także studentów podejmujących studia wyższe. Studenci, zgodnie z dezyderatami Procesu Bolońskiego, coraz częściej korzystają też z procesów mobilnościowych. Dzięki możliwości uczestnictwa w programach wymiany studentów chcą studiować w najlepszych ośrodkach akademickich w Europie, a nawet na świecie. Polityka mieszkaniowa państwa powinna więc uwzględniać mobilność studentów, którzy zgłaszają bariery dotyczące egzystencji i zakwaterowania w wielu krajach świata. Są one najczęściej związane z kosztami (finanse proponowane przez koordynatorów LLP często nie wystarczają na pokrycie kosztów utrzymania).

Poświęciłem tym zagadnieniom rozdział w publikacji zwartej: M. Skinder, *Problemy gospodarstw domowych i mobilnych studentów a kwestia mieszkalnictwa w perspektywie międzynarodowej*, [w:] Z. Bukowski (red.), *Zarządzanie nieruchomościami*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 21-47, ISSN 978-83-264-4176-9.

Przeanalizowałem politykę i system polskiego szkolnictwa wyższego funkcjonującego w określonym otoczeniu społecznym, prawno-organizacyjnym i demograficznym. Wskazałem także uwarunkowania mobilności kadry naukowej w ramach krajowych i zagranicznych ośrodków akademickich. Zaproponowałem przygotowanie lepszej oferty rozbudowanych stypendiów, nie tylko socjalnych i naukowych, ale też sportowych i kulturalnych, które zwiększyłyby dostęp do studiów osób o niższych dochodach. Dodałem, że w zakresie zasad finansowania nauki i szkolnictwa wyższego możliwe byłoby wprowadzenie skutecznych zachęt dla przedsiębiorstw, by wykorzystywały działania naukowców. Warto ograniczyć liczbę aktów prawnych i dokumentów wykonawczych oraz zmiany w strukturze Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, gdyż powodują dezorientację w określaniu kompetencji. W zakresie mobilności kadry można przygotować krajową strategię wspierającą międzynarodowe wyjazdy naukowców, podlegającą permanentnemu monitorowaniu oraz ewoluowaniu. Podmioty polityki szkolnictwa wyższego mogą wprowadzić zasady ograniczające negatywne zjawisko *brain drain*, oznaczające dyfuzję specjalistów wysokiej klasy za granicę poprzez zapewnienie wyższych uposażeń i standardów pracy. Należy też rozwiązać negatywną sytuację *brain waste*, w której powracający ze staży nie mogą w pełni wykorzystać zdobytego potencjału, kompetencji i kwalifikacji. Determinantem mobilności mogłoby stać się uzupełnienie obowiązujących norm prawnych, szczególnie dotyczących stopni naukowych i tytułów zawodowych, o uznanie pobytu za granicą jako koniecznego elementu rozwoju.

Poświęciłem tym zagadnieniom rozdział w publikacji zwartej: M. Skinder, *Polska polityka szkolnictwa wyższego i mobilność naukowców w otoczeniu prawno-organizacyjnym, finansowym i statystycznym*, [w:] S. Kamosiński, T. Kuczur, J. Laskowska (red.), *Prawne i gospodarcze podstawy bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2015, s. 309-331, ISBN 978-83-7096-996-7.

W zakresie polityki społecznej można wyróżnić publikacje zwarte o teorii polityki społecznej, samorządowych podmiotach rozwiązywania kwestii społecznych, koncepcji flexicurity jako formuły elastyczności zatrudnienia i bezpieczeństwa rynku pracy (zobacz wykaz publikacji).

Dodatkowo zajmowałem się też bezpieczeństwem i kwestiami takimi, jak: niepełnosprawność, mieszkalnictwo, dyskryminacja, zdrowie, patologie społeczne. Pojawiały się one w związku z prowadzonymi przeze mnie zajęciami dydaktycznymi (zobacz wykaz publikacji). Byłem też redaktorem książki o absurdach w polskim prawie, w której zająłem się niedoskonałościami prawnymi szkolnictwa wyższego w perspektywie realizacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (zobacz wykaz publikacji). Byłem też redaktorem książki o problemach rynku pracy, instytucji pożytku publicznego, szkolnictwa wyższego oraz ochrony praw pracowniczych i praw majątkowych obywateli. Przedmiotem moich dodatkowych zainteresowań stało się zarządzanie zasobami ludzkimi, komunikowanie społeczne i techniki negocjacji (zobacz wykaz publikacji).

Maciej Jędrzejko